

Ontvankelijkheid voor gezondheidstoets zoönosen

Aanleiding

De gemeente Landerd heeft Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland (Bureau GMV) en de afdeling Infectieziektenbestrijding van de GGD Hart voor Brabant gevraagd te adviseren over de gezondheidsaspecten die de gemeente moet meewegen in haar considerans van vergunningverlening in het kader van individuele veehouderijen. Aanvankelijk werd de gezondheidskundige beoordeling gemaakt met de indicatoren geur, fijn stof en zoönosen. Eind 2014 is de geurverordening en geurgebiedsvisie van Landerd vastgesteld. Vanaf 2015 wordt daarom enkel nog advies gevraagd met betrekking tot zoönosen.

Dit document beschrijft de informatie die Bureau GMV nodig heeft om een advies te kunnen opstellen. Deze informatie is gebaseerd op het aanvullend toetsingsinstrument gezondheid en veehouderij¹ dat Bureau GMV heeft ontwikkeld samen met de gemeenten Oirschot, Reusel-De Mierden en Gemert-Bakel.

Achtergrond zoönosen en gezondheid

Omwonenden van veehouderijen kunnen een verhoogde blootstelling aan onder meer geur, fijn stof, endotoxinen en biologische agentia hebben. Van geur is bekend dat dit kan leiden tot (ernstige) hinder en andere gezondheidsklachten zoals misselijkheid en hoofdpijn. Van veegerelateerd fijn stof, endotoxinen en biologische agentia is bekend dat deze tot gezondheidseffecten zoals luchtwegklachten en van dier-op-mens overdraagbare infectieziekten (zoönosen) kunnen leiden. Per diersoort kunnen verschillende ziekten voorkomen die zich via de lucht verspreiden naar mensen, via direct contact tussen dier en mens of via voedsel. Voor omwonenden zijn vooral de via de lucht overdraagbare aandoeningen van belang. De belangrijkste zijn Q-koorts en influenza (vogelgriep, varkensgriep). De aanwezige veehouderijbedrijven zorgen voor een (mogelijke) verhoogde blootstelling aan via de lucht overdraagbare zoönosenverwekkers die leiden tot een verhoogd risico op infectieziekten. Het is nog niet goed inzichtelijk vanaf welke concentraties of binnen welke afstand tot aan veehouderijen het risico verhoogd is.

¹ Aanvullend toetsingsinstrument. Een risico-inventarisatie en -evaluatie voor gezondheid bij veehouderij. Nijdam, et.al, 2013.

Gezondheidstoets zoönosen

Om een gezondheidkundige boordeling te kunnen maken, wordt voor de locatie waar de vergunning voor wordt aangevraagd een aantal algemene en specifieke gegevens gevraagd.

Het aanvullend toetsingsinstrument bevat diverse maatregelen die de verspreiding en uitstoot van zoönosenverwekkers voorkomen dan wel beheersen. Met behulp van diverse maatregelen kan de verspreiding en uitstoot van deze zoönosenverwekkers en bacteriën voorkomen dan wel beheerst worden. Om een goede inschatting te kunnen maken is het voor de GGD van belang dat de ondernemer de maatregelen zo precies mogelijk beschrijft en een korte toelichting geeft waarom dergelijke maatregelen wel of niet toegepast zijn. De tabellen 'maatregelen' kunnen hier richting aan geven.

Vragen voor ondernemer	Toelichting	Antwoorden door ondernemer
Bedrijf		
<p>Welke diersoort(en) worden bedrijfsmatig gehouden?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vergunde (huidige) situatie - Aangevraagde (toekomstige) situatie 	<p>Als er meerdere diersoorten op één bedrijf zijn kan dit een risico vormen voor de verspreiding van zoönosen. Dit voor zowel de vergunde als aangevraagde situatie.</p> <p>Uitgangspunt is dat er op bedrijfsmatig niveau geen varkens en pluimvee op één bedrijf samen gehouden mogen worden in verband met het risico op transmissie en vermenging van influenzavirus. Ook het bedrijfsmatig samenhouden van verwante soorten als rundvee en kleine herkauwers (schapen/geiten) en kleine herkauwers onderling wordt afgeraden (o.a. vanwege Q koorts), tenzij er sprake is van een gescheiden bedrijfsvoering. Voor de combinatie rundvee en varkens gelden er op dit moment geen zwaarwegende argumenten in kader van infectierisico's mits er sprake is van een gescheiden bedrijfsvoering.</p>	<p>Een diersoort schapen</p>
<p>Wat is de omvang van het bedrijf (in dieraantallen)?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vergunde (huidige) situatie 	<p>Het is in het kader van dier- en volksgezondheid belangrijk om te weten hoeveel dieren er op een bedrijf (beroepsmatig) gehouden worden, en of er sprake is van een toe- of afname in dieraantallen</p>	<p>1040 vleesvarkens</p> <p>95 melkkoeien</p> <p>80 stuks jongvee voor melkkoeien</p>

<p>- Aangevraagde (toekomstige) situatie</p>	<p>ten opzichte van de vergunde situatie.</p>	<p>800 schapen</p>
<p>Wat zijn de afstanden van het bedrijf tot nabijgelegen gevoelige bestemmingen?</p> <p>- Vergunde (huidige) situatie</p> <p>- Aangevraagde (toekomstige) situatie</p>	<p>Tot gevoelige bestemmingen worden gerekend woningen (niet zijnde bedrijfswoningen), scholen, zorginstellingen, etc.</p> <p>Het RIVM (Maassen, 2012) concludeert dat door toenemende afstand verdunning van biologische agentia in het milieu plaats vindt waardoor blootstelling lager wordt. Het hanteren van een bepaalde afstand tussen veehouderijbedrijf en woningen heeft daardoor een gunstig effect op de blootstelling van omwonenden aan geur, fijn stof, endotoxinen en zoönotische agentia.</p>	<p>8 meter</p> <p>50 meter</p>
<p>Hoeveel gevoelige bestemmingen bevinden zich in een straal van 2 km rondom het bedrijf?</p>	<p>Dit is om een beeld te vormen hoeveel mensen mogelijk worden blootgesteld.</p>	<p>1</p>
<p>Hoe is het bedrijf gelegen ten aanzien van gevoelige bestemmingen (kaart van de omgeving)?</p>	<p>Bureau GMV vraagt om een kaart van de omgeving, omdat zo de ligging van het bedrijf ten opzichte van gevoelige bestemmingen en andere veehouderijen inzichtelijk wordt.</p>	<p>Kaart bestemmingsplan Landgoed Nabbegat</p>

Wat is de afstand van het bedrijf tot de dichtstbijzijnde veehouderij en wat voor diersoort houdt men daar?		100 meter Rose vleeskalveren en vleesvarkes
Door welke vegetatie en bebouwing wordt het bedrijf omringd?	De vegetatiedichtheid en bodemomstandigheden zijn factoren die invloed hebben op de verspreiding van micro-organismen. Micro-organismen zullen zich in een bosrijke of vochtige omgeving minder makkelijk verspreiden dan in een droge of open omgeving. Daarom vraagt de GGD een beschrijving van deze lokale gebiedsomstandigheden.	Kaart inrichtingsplan toevoegen
Diergezondheid		
Wordt het bedrijf begeleid door een vaste dierenarts? (vermeld hierbij bij voorkeur de naam van de dierenarts)	Begeleiding van een vaste dierenarts geeft aan hoe vaak de gezondheid van de dieren op het bedrijf gecontroleerd wordt. Hierbij vragen we de naam van de dierenarts bij wijze van borging.	Ja Provinos Genrayseweg 39 venlo
Hoe vaak vindt er bedrijfsbegeleiding door de dierenarts plaats?	Minimaal 1x maand bedrijfsbegeleiding door dierenarts is wenselijk.	Alleen gedurende lammertijd, wekelijks, omdat de schapen vrijwel jaarrond buiten lopen
Zijn er bedrijfsgezondheid- en behandelplannen op het bedrijf	In een bedrijfsgezondheid- en bedrijfsbehandelplan staan de preventieve maatregelen die het bedrijf	Bedrijfsbehandelplan (zie bijlage)

aanwezig, en wat houden deze in?	neemt t.a.v. dierziekten en welke medicijnen worden voorgeschreven.	
Welk type zoönosen komt voor bij de diersoort op het bedrijf en welke extra maatregelen heeft u genomen ter bestrijding van deze zoönosen?	Het is belangrijk om te weten welke zoönosen op het bedrijf kunnen voorkomen, voor de veehouder zelf, maar ook voor andere mensen die in de stallen komen. Bij inzicht in de relevante zoönosen krijgt men ook inzicht op welke wijze de zoönosen voorkomen kunnen worden en welke maatregelen men dus kan nemen.	q-koorts en clamydia zie bedrijfsbehandelplan en certificering zoönosen
Wat voor een opleidingsplan voor personeel (inclusief eigenaar) is op het bedrijf aanwezig? Zijn hierin de volgende punten opgenomen: <ul style="list-style-type: none"> - zoönosen - hygiënemaatregelen - het houden van dieren - herkenning dierziektes - te nemen maatregelen In welke mate is er in het opleidingsplan aandacht voor periodieke bijscholing?	Om de kennis over zoönosen en preventiemaatregelen actueel te houden is het van belang dat de veehouder en eventuele medewerkers zich regelmatig laten bijscholen.	Certificering erkende schapenbegrazingsbedrijven inclusief audit door CBK (volgt in mail als bijlage)
Huisvesting		

<p>Wordt er een huisvestingsstelsel gebruikt dat gericht is op beheersing van introductie en verspreiding van micro-organismen, en waarom wel/niet?</p>	<p>Beschrijving van huisvesting systeem. Bij sommige huisvestingsystemen is de kans op insleep en verspreiding veel minder dan bij andere stallen; bijvoorbeeld emissiearme stalsystemen.</p>	<p>Potstalssysteem waarbij slecht gedurende een korte periode dieren op stal aanwezig waarna stal uitgemest en gereinigd wordt</p>
<p>Is de professionele expertise van een dierenarts betrokken bij het stalontwerp (ontwikkeling van stal en huisvestingsstelsel), en waarom wel/niet?</p>	<p>De dierenarts heeft kennis van preventie van dierziekten.</p>	<p>ja</p>
<p>Wordt er gebruik gemaakt van compartimentering (scheiding leeftijdsgroepen en afdelingen), en waarom wel/niet?</p>	<p>Bij compartimentering voorkom je dat micro-organismen verspreiden van de ene (leeftijds)groep dieren naar de andere groep.</p>	<p>Nee compartimentering in de tijd</p>
<p>Hoe zijn de punten voor mestafzuiging gesitueerd?</p>	<p>De punten voor mestafzuiging niet onder luchtinlaatplaatsen situeren om zo de overdracht van ziektekiemen van extern te beperken.</p>	<p>Geen nvt</p>
<p>Welke veterinaire adviezen zijn opgenomen?</p>	<p>Opnemen van veterinaire adviezen voor de verbetering van interne en externe biosecurity.</p>	<p>Zie certificering</p>
<p>Waarom is er sprake van gesloten en/of open bedrijfsvoering?</p>	<p>Het advies is om een (zo veel mogelijk) gesloten bedrijfsvoering te hanteren om insleep van micro-</p>	<p>gesloten</p>

	organismen te verminderen.	
Wordt het aantal dieren in traditionele huisvestingsystemen verminderd (bijv. door oude stal niet meer te gebruiken voor veehouderij na gereedkomen nieuwe stal of oude stal aan te passen aan nieuwe eisen), en waarom wel/niet?	Minder dieren in traditionele, niet-emissiearme huisvesting leidt tot minder blootstelling van omwonenden aan micro-organismen.	nvt
Aan- en afvoer van dieren en mest		
Welke maatregelen worden genomen om de verspreiding van zoönosen bij de aan- en afvoer van dieren te voorkomen? - Is er een IKB-geregistreerde aan- en afvoer van dieren, en waarom wel/niet?	Zie IKB-eisen en IKB-rapportage. Een verwijzing naar een certificaat maakt niet altijd duidelijk welke maatregelen er daadwerkelijk, op het bedrijf, genomen worden. Beschrijf daarom expliciet de maatregelen die worden genomen en of de situatie in de aanvraag verandert.	Nvt zie certificering
Loopt de routing vrachtverkeer met levende dieren en mesttransport buiten bebouwde kom.		ja

Is het mogelijk om bij een uitbraak van zoönosen wegen af te sluiten zodat diertransport en mesttransport buiten de bebouwde kom omgeleid wordt?		Ja, in overleg met gemeente
Hoe worden activiteiten (zoals mest uitrijden of bewerkingen met mest) aangekondigd bij de bewoners in de lokale omgeving?		telefonisch
Hoe worden afspraken gemaakt over activiteiten, zoals tijdstippen van uitrijden mest en rekening houden met weersomstandigheden?		2-3 maal per jaar wordt de potstalmest uitgereden nadat de buurtbewoners geïnformeerd zijn
Hygiëne		
Is er bij het bedrijf een verandering in belasting van geur en fijnstof door de aangevraagde ontwikkeling, ook in relatie tot aantal blootgestelde bewoners in de lokale omgeving?	De uitstoot van micro-organismen kan via dezelfde routes lopen als de uitstoot van geur en fijnstof. Dit is mede afhankelijk van het soort en de grootte van het micro-organisme. Het aangeven hoe de uitstoot van geur en fijnstof verandert, geeft daardoor mede informatie over de mogelijkheid voor micro-organismen om zich naar de omgeving te verspreiden..	Neemt enorm af doordat vleesvarkens verdwijnen

<p>Welke maatregelen worden genomen om de uitstoot van micro-organismen (maar ook fijnstof en geur) te reduceren?</p> <p>Enkele voorbeelden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aangepast strooisel bij pluimvee. - Aanpassing lichtschema's. - Oliefilm drukleidingen - Droogfilterwand - Ionisatiefilter - Warmtewisselaar 	<p>Uitstoot van micro-organismen kan via dezelfde routes als geur en fijnstof. Maatregelen die op fijnstof- en geurreductie zijn gericht, zullen ook de kans op uitstoot van micro-organismen verkleinen.</p> <p>Een ondernemer kan zelf de Maatlat duurzame veehouderij - eisen hanteren. Hiervoor is een subsidiemaatregel beschikbaar.</p> <p>Per diercategorie kunnen maatregelen variëren.</p>	<p>nvt</p>
<p>In welke mate is er een scheiding tussen het schone en niet-schone bedrijfsgedeelte?</p>	<p>De inrichting van een bedrijf is van belang voor uitstoot naar de buitenomgeving en kan ook de gezondheid van de dieren in belangrijke mate – positief of negatief beïnvloeden.</p>	
<p>Is er een speelplaats aanwezig voor de dieren, en waarom wel/niet?</p>		<p>ja</p>
<p>Is er een aparte opvang beschikbaar voor zieke dieren, en waarom wel/niet?</p>	<p>Door zieke dieren in een aparte ruimte te plaatsen voorkomt men verdere verspreiding van de ziekte.</p>	<p>ja</p>

<p>Hoe wordt verzekerd dat in het bedrijfsgedeelte geen andere (landbouw)huisdieren kunnen komen?</p>	<p>Bacteriën/ virussen kunnen worden verspreid door huisdieren.</p>	<p>Dat bordjes bij de ingangen en</p>
<p>Welke maatregelen zijn getroffen om watervervuiling te voorkomen?</p>	<p>Het waterleidingsysteem blijkt te vaak ziektekiemen en resistente bacteriën te verspreiden. Dit heeft invloed op antibioticaresistentie en de ontwikkeling van zoönosen. In de praktijk worden veel (chemische) middelen ingezet om de microbiologische kwaliteit te verbeteren, maar dit heeft negatieve gevolgen voor de kwaliteit van het drinkwater.</p>	<p>Drinkwater van brabantwater, rondpompsysteem voor drinkwatervoorziening zonder dode hoeken en regelmatig leeg laten lopen</p>
<p>Welke beschermingsmaatregelen worden toegepast als bezoekers de stal ingaan?</p>	<p>Ter preventie van overdracht van ziekteverwekkers naar dieren en vice versa.</p>	<p>Bedrijfskleding en –schoeisel, Bij rechtstreeks lichamelijk contact met de schapen douchen</p>
<p>Welke eisen zijn opgenomen voor de opslag van mest, voermiddelen, ongediertebestrijdingsmiddelen, gewasbeschermingsmiddelen?</p>	<p>I.v.m. veiligheid van belang dat de middelen in afgesloten ruimte staan.</p> <p>Is de mest afgedekt of wordt het meteen afgevoerd? Wat gebeurt er met de mest (uitrijden op eigen terrein, afgevoerd, verwerkt, etc.)?</p>	<p>Potstalsysteem, nadat de schapen na het aflammeren weer naar buiten wordt de mest pas enkel weken later uitgereden op eigen terrein</p>
<p>Wordt er een actief ongediertebestrijdingsbeleid gevoerd, en waarom wel/niet?</p>	<p>Ongedierte kan zorgen voor insleep en verspreiding van ziekteverwekkers.</p>	<p>Bestrijdingsplan door gecertificeerde ongediertebestrijder</p>

Is toegang tot het schone bedrijfsdeel alleen mogelijk via een hygiënesluis, en waarom wel/niet?	Bij een hygiënesluis is het duidelijk dat men zich moet omkleden, handen wassen en eventueel douchen voordat de bezoeker de stal betreedt.	ja
Welke eisen zijn er gesteld aan de hygiënesluis en omkleedruimte?	Bijvoorbeeld een nieuwe overall/ schoenen als je in ander compartiment/ stal komt om niet de micro-organismen mee te nemen van de ene plaats naar de andere, handen wassen, douchen.	Bedrijfskleding en –schoeisel, bij rechtstreeks lichamelijk contact met dieren douchen
Is er op het bedrijf een vaste werkverdeling (bijvoorbeeld per dag één werknemer per compartiment), en waarom wel/niet?	i.v.m. verspreiding van micro-organismen via de werknemer/ veehouder tussen de verschillende compartimenten of diergroepen.	Nee omdat de werkzaamheden in de geheler stal plaats vinden gedurende een korte tijd per jaar
Hoe wordt op het bedrijf voorkomen dat virussen zich tussen de twee diersoorten kunnen uitwisselen?	Met name de combinaties varkens en pluimvee, verwante soorten als rundvee en kleine herkauwers (schapen/geiten), en kleine herkauwers onderling brengen risico's m.b.t. zoönosen met zich mee.	Geen combinatie van dieren

<p>Hoe wordt het pluimvee gehuisvest?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Binnenhuisvesting - Buitenhuisvesting met overkapping - Buitenhuisvesting met extra monitoring - Buitenhuisvesting 	<p>Het gaat om een maatregel ter voorkoming op bewezen verhoogd risico op besmetting pluimvee via externe bronnen (trekvoegels). Afhankelijk van de beoogde locatie en aantal omwonenden vindt hier afweging plaats tussen dierenwelzijn en gezondheid.</p>	<p>nvt</p>
<p>Maatregelen ter voorkoming van verspreiding Q-koorts zijn vastgelegd in een factsheet van 24 november 2011 en richten zich onder andere op vaccinatie, tankmelkonderzoek, mestbeleid en hygiëne. Welke maatregelen heeft u binnen het bedrijf genomen?</p>	<p>Zie voor meest recente informatie: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/q_koorts</p>	<p>Zie certificering erkende schapenbegrazingsbedrijf</p>
<p>Wordt er deelgenomen aan GD keurmerk zoönosen, en waarom wel/niet?</p>	<p>Voor meer informatie over eisen en certificering: http://www.capraovis.nl/docs/LR%20GD1518%20flyer%20zoönosen(schoon).pdf</p>	<p>ja</p>
<p>Signalering</p>		

<p>Wat voor een klachtenprotocol heeft het bedrijf?</p> <p>Is de ondernemer het aanspreekpunt voor klachten, en waarom wel/niet?</p>		<p>Ja alle eventuele klachten worden ontvangen door de ondernemer en worden door hem/haar behandeld</p>
--	--	---

Rapportage

UBN: 2600989
 JA,ZO Begrazing 't Nabbegat BV
 Nabbegat 9
 5411RM ZEELAND

Laan van Vollenhove 3229
 3706 AR Zeist
 Postbus 765 | 3700 AT Zeist
 T (030) 694 18 80
 F (030) 694 18 89
 E cbd@co-more.nl
 www.cbd.info

Datum: **19 mei 2016**
 Programma: **Kwaliteitsregeling Schapen voor Natuur versie: 29 mei 2015**

KvK Utrecht 30 14 69 53
 Rabo 1142 60 818
 BIC RABONL2U
 IBAN NL70 RABO 0114 2608 18
 BTW NL 8064 85 036 B01

Algemeen: Totaal 900 ooiën. Bezochte kudde: Langenboomse bossen, Langenboom, met 250 ooiën, Kempische Heideschaap. Verdere begrazing in Herperduin, Gemeente Oss; Hurkske, Veghel; Molenheide Wilbertoord. Extern; 1 kudde wordt ingezet in Nijmegen, Heumensoord en Mulderskop en gescheperd via "De Wassum". Herperduin: Contactpersoon; Marcel Geuts; Hurkske, Gemeente Veghel, Contactpersoon Henrie Jonkers; Langenboomse bossen en Molenheide; Beheerder Natuurmonumenten, Bart van de Aa.

Voorschriften met aandachtspunten:

Geen aandachtspunten

Voorschriften met opmerkingen:

Code	Voorschrift / Opmerking	Antwoord
SHPA0101	De begrazing is georganiseerd volgens het processchema in de leidraad van deze kwaliteitsregeling Werkwijze is volgens processchema	Ja
SHPA0102	Er is een begrazingsplan waarin gebieden en doelen omschreven staan. Het begrazingsplan bevat tenminste: a. een aanduiding van de eigenaar of beheerder van het terrein of de terreinen die begraasd worden; b. een topografische kaart met schaal van bijvoorbeeld of minimaal 1:10.000 waarop de te begrazen gebieden en de daar voorkomende vegetatietypen/structuurtypen zijn aangegeven; c. de doelstellingen ten aanzien van het natuurbeheer; d. het aantal en het soort schapen en het aantal dagen waarmee de begrazing is gepland alsmede de perioden waarin begrazing is gepland Per gebied zijn begrazingsplannen, topografische kaarten en doelstellingen in mapjes en in de computer opgeslagen.	Ja
SHPA0103	De herder gebruikt een werkplan en planning als basis voor de uitvoering van het werk per kudde. Deze documenten bevatten tenminste de volgende onderdelen: terreinkaart, aantal graasbeurten (deel)terrein, duiding welke periode (weeknummer) en begrazingsdruk (aantal schapen) Gezien in schema's.	Ja
SHPA0104	De herder houdt een logboek bij voor het monitoren van de begrazing. Dit logboek bevat tenminste: aantal dieren in de kudde, aantal graasdagen, aantal kuddedagen per (deel)terrein, evt. weersgesteldheid, evt. ecologische waarnemingen met plaats en tijdstip en evt. informatie over de gezondheid van de dieren. In agenda worden de gegevens genoteerd en daarna overgenomen in een Excel bestand.	Ja
SHPA0105	De herder en de beheerder voeren op regelmatige basis overleg over de uitvoering en er is inzicht in verslagen hiervan (e-mail etc) Verslagen worden via e-mail gestuurd en opgeslagen.	Ja
SHPA0106	De herder beschikt over kennis van graasstrategie en -intensiteit bij begrazingsdoelen, die hij inzet bij de begrazing Herder is ervaren en via de praktijk bekend met de graasstrategie en intensiteit en de begrazingsdoelen.	Ja
SHPA0107	De herder heeft aantoonbare ecologische kennis van het natuurgebied Goed bekend met de ecologische waarden.	Ja
SHPA0108	De herder heeft aantoonbare kennis omtrent ecologische effecten van begrazing Ecologische effecten zijn besproken.	Ja

Datum:	19 mei 2016	
Programma:	Kwaliteitsregeling Schapen voor Natuur versie: 29 mei 2015	
SHPB0201	De herder gebruikt in zijn kudde schapenrassen die aantoonbaar geschikt zijn voor het beoogde natuurbeheer 250 ooiën Kempische Heideschaap.	Ja
SHPB0202	De herder bewaakt de conditie van de schapen en gaat als een goed huisvader met zijn kudde om Zieke schapen gaan, indien nodig, mee naar huis voor behandeling.	Ja
SHPB0203	De herder zorgt voor een goede klauwgezondheid en neemt maatregelen bij het optreden van myiasis . 1x per jaar worden de schapen geënt met Voetvax, na aflammeren worden klauwen geïnspecteerd en verzorgd. Tijdens het hoeden worden klauwen ter plekke verzorgd. Indien myiasis wordt geconstateerd worden de dieren individueel behandeld met Neocidol.	Ja
SHPB0204	De herder neemt preventieve maatregelen om worminfecties en leverbot te voorkomen; indien nodig wordt behandeld Wormbesmetting worden behandeld met Cidectin. Begrazen 1x per 6 weken en maximaal 3 dagen op dezelfde plek in de Flexi netten. Leverbot wordt behandeld met Fasinex is ook curatief. Dit jaar extra behandeling Cluckiver i.v.m. resistentie.	Ja
SHPB0205	De herder zorgt er bij het gebruik van voetenbaden en middelen tegen myiasis voor dat dit niet gebeurt in kwetsbare delen van natuurgebieden en voert eventuele vloeistof op een verantwoorde manier af conform de gebruiksvoorschriften. Afgelopen 9 jaar geen voetenbaden toegepast.	Ja
SHPB0206	De herder past diergeneesmiddelen zoals antibiotica, wormmiddelen en ivermectine zodanig toe dat ze het ecologisch systeem in het natuurgebied niet of minimaal belasten, en past diergeneesmiddelen verantwoord toe, op basis van een bedrijfsbehandelplan of in overleg met de eigen dierenarts. DGM komen via Provinos, DA Judith van Aniel. Logboeken/factuurgezien en worden op computer opgeslagen. Medicijnregistratie met HCR elektrische scanner in Litams opgeslagen. Bedrijfsbehandelplan gezien.	Ja
SHPB0207	Bedrijven waar schapen buiten aflammeren hebben afdoende maatregelen genomen om dieren te beschermen en er is voldoende droge ligruimte Netjes verzorgde stallen voor aflammeren en verzorging aan huis.	Ja
SHPC0301	De herder geeft de schapen bij het hoeden voldoende graastijd en past basisprincipes over graasgedrag en -ritme toe Herder hoedt schapen volgens de basisprincipes.	Ja
SHPC0302	De herder speelt zodanig in op wisselende weers- en seizoensinvloeden dat hij/zij zijn/haar dieren in conditie houdt Conditie van de schapen is prima.	Ja
SHPC0303	De herder heeft een natuurlijke en rustige omgang met de hond(en) bij de kudde en verplaatst de kudde vaardig door het terrein en over de weg 6 honden, Border Collies, op bedrijf aanwezig. De opfok en opleiding wordt door de Joke en Wim zelf verzorgd. Per kudde gaan 2 Border Collies mee op pad.	Ja
SHPC0304	De herder zorgt voor graasrust tijdens het hoeden en zorgt er daarbij voor dat de kudde begrensd en gestuurd blijft Kudde blijft begrensd en gestuurd. Tijdens het hoeden wordt ook voldoende rust genomen om te herkauwen.	Ja

Peter van den Heuvel

2 van 4

UBN: 2600989

Datum:	19 mei 2016	
Programma:	Kwaliteitsregeling Schapen voor Natuur versie: 29 mei 2015	
SHPC0305	De herder houdt de honden gezond en goed verzorgd Honden zijn in goede conditie. 3 generaties.	Ja
SHPC0306	De herder zorgt voor veilige rasters en past waar nodig afdoende boombescherming toe (indien van toepassing). Waar nodig worteldoek inpakken.	Ja
SHPD0401	De bedrijfsleider/eigenaar weet op welke punten hij wordt gecontroleerd door de inspecteur Criteria door eigenaar/Herder gezien.	Ja
SHPD0402	De bedrijfsleider/eigenaar/herder werkt/werken daar waar van toepassing op de bedrijfsvoering volgens de 'Hygiëncode schapenhouderij' Hygiëncode is bekend en wordt alleen gebruikt voor de beoordeling Zoonose van de GD. Nieuwe Hygiëncode schapenhouderij moet nog opgesteld worden.	Ja
SHPD0403	De bedrijfsleider/eigenaar/herder houdt zich aan geldende wet- en regelgeving (I&R, mestwetgeving, kadaverwetgeving, transport, diergezondheid en welzijn en verkeersveiligheid; regelgeving Arbo, veiligheid en milieu; eventueel wettelijke eisen personeel) Lopende zaak gehad met I&R, met NVWA, maar dit is opgelost. Fout met het verwerken van de oornummers in het systeem van Litams naar RVO>	Ja
SHPD0404	Het bedrijf voldoet aan de 'zoönose-veilig' bedrijf' certificering van de GD indien het bedrijf ook publiek ontvangt (lammetjesdagen, open dagen etc.) Zoonose vrij certificaat GD gezien. Geen lammetjesdagen, wel soms activiteiten met schapen en honden voor bedrijfsuitjes via "De Heische Hoeve", Heeswijk Dinther.	Ja
SHPD0405	De bedrijfsleider/eigenaar/herder heeft een opleiding op het gebied van natuurbeheer en/of veehouderij en 2 jaar relevante praktijkervaring OF ten minste 3 jaar relevante praktijkervaring Herder Joke hoedt sinds 2007 eigen kuddes. Voorheen ook als herder gehoed voor "De Grazerie" te uden. Opleiding: tuinbouwschool. Veel praktijkervaring.	Ja
SHPD0406	Stagiairs/herders in opleiding/vrijwilligers worden aantoonbaar aangestuurd door de gekwalificeerde herders (zie 4.5) Momenteel stagiare Ruth Belder van de opleidig Helicon te Vipl op maandag en dinsdag.	Ja
SHPD0407	De bedrijfsleider/eigenaar en herder(s) communiceren goed met publiek, opdrachtgever en overheid, en in het veld gedragen de medewerkers zich als ambassadeur van het natuurbeheer Herder staat open voor contacten met geïnteresseerden en zal de doelstellingen en waarden van de begrazing breed uitdragen en ook promoten ze activiteiten in het natuurgebied "De Maashorst". Het gebied Zeeland/Schaijk/ Oss/Heesch/Nistelrode en Uden, waar prachtige heidevelden liggen. Hierin zien Wim en Joke een grote uitdaging, om in hun directe omgeving, hier met 1 of meerdere kuddes te mogen/kunnen begrazen en de heidevelden verder in stand te houden en verder te ontwikkelen..	Ja

Datum: **19 mei 2016**
Programma: **Kwaliteitsregeling Schapen voor Natuur versie: 29 mei 2015**

Mutaties:

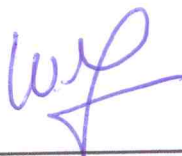

Handtekening controleur:

Peter van den Heuvel

4 van 4

UBN: 2600989

Handtekening gecontroleerd bedrijf
(eigenaar of diens gemachtigde)

Gemeente Landerd
t.a.v. Dhr R. Peters
Postbus 35
5410 AA Zeeland

Kenmerk: UIT-16036256 Datum: 23 mei 2016
Behandeld door: S. van Dam E-mail: infectieziekten@ggdhvb.nl
Onderwerp: Advies over zoönosen bij Landgoed Nabbegat, Zeeland m.b.v. toetsingsinstrument
gezondheid en veehouderij

Geachte heer Peters,

Op 21 april 2016 heeft de gemeente Landerd de GGD gevraagd te adviseren over de gezondheidsaspecten met betrekking tot zoönosen die de gemeente kan meewegen in haar considerans in de vergunningverlening van de ontwikkeling van Landgoed Nabbegat, Zeeland. Voor de beoordeling is gebruik gemaakt van het door de ondernemer ingevulde toetsingsinstrument met bijbehorende notities. Het gebruikte toetsingsinstrument is een aangepaste versie van het toetsingsinstrument gezondheid en veehouderij¹. In tegenstelling tot het oorspronkelijke toetsingsinstrument wordt in de gebruikte versie met name ingegaan op het aspect zoönosen. De indicatoren fijn stof en geur worden meegenomen in de beoordeling door de omgevingsdienst. De relatie met gezondheid daarbij is door de gemeente structureel vastgelegd in haar geurgebiedsvisie en wordt op die manier meegewogen.

De inhoudelijke beoordeling met betrekking tot zoönosen is gemaakt door de GGD afdeling Infectieziektenbestrijding (IZB). In de beoordeling is de GGD ervan uitgegaan dat de gemeente zelf de milieugegevens zoals aangeleverd voor de vergunningaanvraag door het bedrijf op juistheid heeft gecontroleerd. Daarnaast is in onderstaand advies enkel rekening gehouden met de ontwikkeling van Landgoed Nabbegat, Zeeland. Er is geen rekening gehouden met andere veehouderijbedrijven en mogelijke gelijktijdige uitbreidingen daarvan binnen de directe omgeving van het bedrijf.

¹ Aanvullend toetsingsinstrument: Een risico-inventarisatie en -evaluatie voor gezondheid bij veehouderij. Nijdam, et.al, 2013. Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland.

Leeswijzer

Voordat de aanvraag wordt beoordeeld, gaan we eerst kort in op de gezondheidsaspecten die een rol spelen bij veehouderij. Hierna wordt dieper ingegaan op het aspect zoönosen, waarna de beoordeling over de gezondheidsaspecten met betrekking tot zoönosen volgt. Tot slot worden de conclusies en adviezen van de GGD gegeven.

Achtergrond: gezondheid en veehouderij

Omwonenden van veehouderijen kunnen een verhoogde blootstelling aan onder meer geur, fijn stof, endotoxinen en biologische agentia hebben.

Van geur is bekend dat dit kan leiden tot (ernstige) hinder en andere gezondheidsklachten zoals misselijkheid en hoofdpijn. Van vee-gerelateerd fijn stof, endotoxinen en biologische agentia is bekend dat deze tot gezondheidseffecten zoals luchtwegklachten en van dier-op-mens overdraagbare infectieziekten kunnen leiden. Het is echter nog niet goed inzichtelijk vanaf welke concentraties of binnen welke afstand tot aan veehouderijen verhoogde risico's of hinderpercentages optreden. Daarom is het uitgangspunt van de GGD dat het recht op het verspreiden van geur, fijn stof en de daaraan gekoppelde biologische agentia samen dient te gaan met de verantwoordelijkheid om te werken volgens het ALARA-principe: 'as low as reasonably achievable'.

In (gemeentelijk) beleid is door Landerd vastgelegd aan welke normen voldaan moet worden met betrekking tot fijn stof en geur. Zo is in de geurverordening als ijkpunt voor een aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor de woonkernen een maximaal hinderpercentage van 12% (achtergrond geurbelasting 10 O_{Ue}/m³) gehanteerd en voor het buitengebied 20% (achtergrond geurbelasting 20 O_{Ue}/m³). De aspecten fijn stof en geur worden beoordeeld door de omgevingsdienst en zijn niet meer in de beoordeling van de GGD meegenomen.

Zoönosen

Zoönosen zijn infectieziekten die van dieren op mensen kunnen overgaan. Per diersoort kunnen verschillende ziekten voorkomen die zich via de lucht verspreiden naar mensen via direct contact tussen dier en mens of via voedsel. Voor omwonenden zijn vooral de via de lucht overdraagbare aandoeningen van belang. De belangrijkste zijn Q-koorts en influenza (vogelgriep, varkensgriep). De aanwezige veehouderijbedrijven zorgen voor een (mogelijke) verhoogde blootstelling aan via de lucht overdraagbare zoönosenverwekkers en antibioticaresistente bacteriën die leiden tot een verhoogd risico op infectieziekten of onbehandelbare infecties. Het is nog niet goed inzichtelijk vanaf welke concentraties of binnen welke afstand tot aan veehouderijen het risico verhoogd is. Het risico op gezondheidseffecten van zoönosen bij omwonenden hangt af van verschillende factoren zoals de ziekteverwekker, bedrijfsgrootte, afstand tussen bedrijf en omwonenden, stalontwerp, bedrijfshygiëne, gezondheidsstatus van de dieren etc.

In het aanvullend toetsingsinstrument is de insteek gekozen om als overheid en ondernemer te laten zien welke inspanningen gedaan worden om gezondheidsrisico's redelijkerwijs en vanuit voorzorg te beperken, op basis van huidige (wetenschappelijke) kennis en inzichten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de oorzaak-effect keten.

Beoordeling

De GGD concludeert het volgende:

- De aanvraag betreft de ontwikkeling van een landgoed (met natuurontwikkeling, oprichting van een woon-zorgcomplex en nieuwbouw van 6 woningen). Naast de ontwikkeling van een landgoed schakelt de varkenshouderij aan de Nabbegat 9 om naar een schapenhouderij en schakelt de varkenshouderij aan de Zevenhuis 4 om naar een woning (herbestemmen).
- De dichtstbijzijnde gevoelige bestemmingen zijn gelegen op ca. 50 meter van het bedrijf.
- Binnen het bedrijf wordt 1 diersoort bedrijfsmatig gehouden.
- De aanvraag omvat een bedrijfsbehandelplan dat regelmatig met een vaste dierenarts wordt besproken.
- De ondernemer beschrijft de hygiënemaatregelen ter voorkoming van verspreiding en uitstoot van zoönosen op het bedrijf, zoals o.a. een aparte opvang voor zieke dieren, hygiënesluis en deelname aan het keurmerk zoönosen van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). Het nemen van de voorgestelde hygiënemaatregelen beoordeelt de afdeling Infectieziektenbestrijding als positief.

Adviezen

- Het is in de aangeleverde stukken niet duidelijk of de schapen gevaccineerd worden voor Q-koorts. Wij adviseren dit wel, omdat het een grote kudde betreft en de schapen in een gebied grazen waar ook veel recreanten komen.

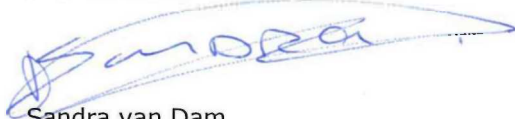
Eindconclusie

- De GGD beoordeelt de voorgestelde wijziging met betrekking tot zoönosen als acceptabel, indien de schapen gevaccineerd worden voor Q-koorts.
- De bovenstaande conclusie is alleen van toepassing mits zorg wordt gedragen dat de beschreven maatregelen in de aangeleverde stukken en bovenstaande adviezen ook daadwerkelijk worden uitgevoerd en opgevolgd. Daarvoor is een goede borging in de vergunning of in gemeentelijk beleid noodzakelijk zodat, indien nodig, tot controle en handhaving kan worden overgegaan.

Deze gezondheidskundige beoordeling kan door de gemeente gebruikt worden in haar considerans.

Als u nog vragen heeft over voorgenoemde advies, kunt u contact opnemen met de GGD,
telefoonnummer 088-3686421.

Met vriendelijke groet,

Sandra van Dam

Adviseur infectieziekten

GGD Hart voor Brabant